

**PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA AGRESJI
I PRZEMOCY W WALDORFSKIEJ SZKOLE
PODSTAWOWEJ IM. JANUSZA KORCZAKA
W KRAKOWIE W ROKU 2024/2025**

WSTĘP

W obecnym czasie jednym z najczęściej pojawiających i dokonujących się wśród dzieci i młodzieży zjawisk jest wzrost zachowań nasyconych agresją. W procesie ich socjalizacji zasadniczą rolę odgrywa dom rodzinny, który kształtuje zachowania społeczne człowieka już od momentu jego przyjścia na świat. Szkoła jako środowisko społeczne również odgrywa w tym procesie ważną rolę. To miejsce w którym edukuje i wychowuje się dzieci oraz młodzież, zatem w dużej mierze odpowiada ona za kształtowanie się właściwych postaw społecznych wśród swych uczniów. Szkoła powinna zatem wskazywać im właściwą drogę w życiu, naświetlać pozytywne postawy i wzorce społeczne oraz moralne, dzięki którym będą prawidłowo funkcjonowali w społeczeństwie. Program zakłada realizację celów poprzez działania podejmowane w ścisłej współpracy ze środowiskiem rodzinnym a także z instytucjami wspierającymi pracę szkoły.

Współcześnie agresja definiowana jest jako świadome i celowe zachowanie fizyczne lub werbalne, skierowane przeciwko komuś lub czemuś, zmierzające do wyrządzenia krzywdy lub szkody. Natomiast o przemoc można mówić w wypadku nierównowagi sił, wtedy gdy osoba posiadająca przewagę fizyczną lub psychiczną używa jej przeciw osobie słabszej. W przypadku przemocy stosowane są te same formy zachowań jak w przypadku agresji, a więc przemoc fizyczna i werbalna.

Przemoc jest procesem. Najczęściej przyjmowanymi kryteriami pozwalającym stwierdzić, że mamy do czynienia z przemocą są:

- nierównowaga sił pomiędzy sprawcą a ofiarą,
- długofalowy charakter zjawiska, w odróżnieniu od incydentalnego,
- cykliczność zachowań – okresy nasilania się zachowań agresywnych pojawiają z okresami względnego spokoju,
- występowanie utrwalonych ról sprawcy, ofiary i świadka (procesie przemocy – w odróżnieniu od agresji – osoby te nie zamieniają się między sobą rolami).

Sytuacje zagrożenia rodzą się w codziennych relacjach kreowanych przez uczniów, a to przejawia się w: systematycznym dokuczaniu, wyśmiewaniu, ośmieszaniu, przezywaniu, robieniu sobie żartów, biciu, popychaniu i kopaniu, prezentowaniu dominacji wobec innych, chęci podporządkowania ich, w używaniu gróźb i siły, spadku zainteresowania szkołą, niechęcią do podejmowania aktywności na rzecz społeczności lokalnej, niekontrolowanych - nieadekwatne do wieku i sytuacji - wybuchach gniewu, impulsywności, nastawieniu „na nie” i agresji wobec dorosłych, nieprawidłowym zachowaniu się w stosunku do nauczyciela/wychowawcy – chęć dominacji nad kimś silniejszym, stojącym wyżej w hierarchii, braku poczucia winy i wstydu, a nawet zadowoleniu z własnych negatywnych zachowań prezentacji postaw aspołecznych: kradzieży, wandalizmie, picciu alkoholu, testowaniu narkotyków, przejawianiu zachowań agresywnych w stosunku do zwierząt, fascynacji sytuacjami ukazującymi sceny przemocy, inicjowaniu rozmów na tematy związane z używaniem niebezpiecznych narzędzi, ekspresji wyrażanej w pracach szkolnych, ukierunkowanej na zjawiska związane z przemocą, pracach plastycznych obrazujących sceny agresji, nadmiernym zainteresowaniem funkcjonowania grup przestępczych (próbach nawiązania kontaktu), rozmowach na tematy związane

z bronią, przynoszeniu na teren szkoły niebezpiecznych narzędzi (m. in. broni, materiałów wybuchowych).

Program jest działaniem długoterminowym, corocznie modyfikowanym i dostosowywanym do aktualnych potrzeb szkoły.

I. CELE GŁÓWNE

1. Eliminowanie zachowań agresywnych i przemocy wśród dzieci i młodzieży oraz zwiększenie świadomości na temat agresji i przemocy
2. Dostarczenie wiedzy na temat Standardów ochrony małoletnich, przestrzeganie ich w szkole.
3. Wzrost poczucia bezpieczeństwa ucznia w szkole.
4. Budowanie poczucia tolerancji i akceptacji w szczególności wobec uczniów z Ukrainy, cudzoziemców, uczniów niepełnosprawnych, uczniów o odmiennych poglądach religijnych, wyznaniowych.
5. Kształtowanie właściwych postaw społecznych i moralnych, opartych na szacunku i wzajemnej empatii i szeroko rozumianej tolerancji.
6. Wychowanie do wrażliwości na prawdę i dobro.
7. Kształtowanie właściwych postaw szlachetności, zaangażowania społecznego i dbałości o zdrowie fizyczne oraz dobrostan psychiczny wszystkich uczniów oraz pracowników szkoły.
8. Integracja uczniów w szkole i wzmocnienie więzi między uczniami, nauczycielami i rodzicami we wspólnym działaniu na rzecz przeciwdziałania agresji, budowania pozytywnych dobrych kontaktów interpersonalnych.
9. Kształtowanie postaw empatii, szacunku i tolerancji
10. Zapewnienie bezpiecznego środowiska szkolnego

II. CELE SZCZEGÓŁOWE

1. Dostarczenie wiedzy na temat praw człowieka, dziecka i ucznia oraz procedur postępowania w przypadku łamania zasad.
2. Zdobyć wiedzy na temat zachowań agresywnych, zachowań zabronionych.
3. Zdobyć wiedzy na temat zagrożeń w Internecie, cyberprzemocy.
4. Zdobyć i utrwalenie wiedzy na temat sposobów reagowania w sytuacji doświadczania agresji.
5. Wykształcenie umiejętności rozwiązywania konfliktów oraz radzenia sobie ze stresem i napięciem emocjonalnym.
6. Nabycie umiejętności korzystania z pomocy i wsparcia innych, proszenia i korzystania z ich pomocy.
7. Budowanie konstruktywnych form zachowań opartych na empatii i zrozumieniu.
8. Opracowanie środków zaradczych.

9. Rozwijanie umiejętności społecznych, które wspierają budowanie pozytywnych relacji między uczniami.
10. Stworzenie przestrzeni, w której uczniowie czują się bezpieczni zarówno fizycznie, jak i emocjonalnie.

III. DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE REALIZACJĘ CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH

1. Zadania diagnostyczne:

Realizację programu powinna rozpocząć diagnoza uczniów w szkole pod kątem zachowań agresywnych. Dokonana ocena stanu bezpieczeństwa na terenie szkoły i poza nią, pozwoli określić z jakimi zachowaniami agresywnymi mamy do czynienia w szkole i jaka jest skala zjawiska agresji.

Etapy diagnozy:

- ankiety dla uczniów, rodziców i nauczycieli,
- analiza dokumentacji szkolnej,
- rekomendacje z nadzoru pedagogicznego,
- rozmowy indywidualne z nauczycielami, pedagogiem, rodzicami, uczniami,
- przeprowadzenie w klasach przez wychowawców badań socjometrycznych,
- określenie grupy najbardziej agresywnych uczniów w szkole,
- ustalenie przyczyn ich agresywnych zachowań,
- ustalenie miejsc newralgicznych w szkole, sprzyjających powstawaniu agresywnych zachowań,
- wyselekcjonowanie grup zwiększonego ryzyka (tzn. sprawców i ofiar),
- podjęcie odpowiednich działań naprawczych.

2. Zadania w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli:

W celu zdobycia wiedzy na temat zachowań agresywnych należy podjąć działania:

- zdobycie fachowej wiedzy na temat zjawiska agresji poprzez udział w szkoleniach, warsztatach, konferencjach itp.;
- udział w warsztatach Szkoła dla Rodziców i Wychowawców;
- organizacja i udział w spotkaniach szkoleniowych doskonalących umiejętności wychowawcze;
- samodoskonalenie, śledzenie najnowszej literatury psychologiczno-pedagogicznej,
- postępowanie zgodnie z „Dekalogiem dla rodzica i pedagoga” (zał. nr 4),
- postępowanie zgodne ze Standardami ochrony małoletnich w szkole,
- nawiązanie i utrzymanie współpracy z innymi instytucjami i organizacjami współpracującymi ze szkołą, w celu poszerzenia wiedzy na temat agresji i przemocy,

- wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do prowadzenia zajęć edukacyjnych i terapeutycznych, profilaktycznych ze sprawcami przemocy, ofiarami przemocy oraz rodzicami obu tych grup,
- wzbogacanie zasobów biblioteki szkolnej o literaturę z tego obszaru, udostępnianie stron internetowych, które byłyby źródłem tej wiedzy.
- szkolenia z zakresu psychologii agresji, organizowanie szkoleń prowadzonych przez specjalistów, takich jak psychologowie, pedagodzy specjaliści czy terapeuci, na temat mechanizmów powstawania agresji, jej rodzajów i metod radzenia sobie z nią.

3. Zadania informacyjne:

W celu dostarczenia wiedzy na temat zjawiska agresji, praw człowieka, dziecka i ucznia oraz procedur postępowania w przypadku łamania zasad należy podjąć następujące działania:

- wspólne opracowanie przez wychowawców, nauczycieli i uczniów poszczególnych klas „Kontraktu wychowawczego” (zał. nr 1),
- szczegółowe omówienie praw i obowiązków ucznia na zajęciach z wychowawcą,
- zapoznanie ze Standardami ochrony małoletnich w Waldorfskiej Szkole Podstawowej im. Janusza Korczaka w Krakowie zarówno rodziców, jak i młodzież (dokument umieszczony na stronie szkoły),
- zapoznanie uczniów z zasadami udzielania pierwszej pomocy,
- omówienie z uczniami obowiązujących w szkole procedur postępowania w sytuacjach kryzysowych,
- kształtowanie świadomości uczniów w zakresie ponoszenia konsekwencji wynikających z popełnionych czynów,
- wprowadzenie działań prewencyjnych w przypadku agresji, wagarów, itp.,
- stosowanie systemu zachęty lub konsekwencji (w przypadku niewłaściwych zachowań) obowiązujących w szkole,
- zapoznanie uczniów z formami oddziaływania na skrzywdzone dziecko (zał. nr 3),
- promowanie praw dziecka i ucznia
- prowadzenie kampanii informacyjnych, debat przez Rzecznika Praw Ucznia oraz Samorząd Uczniowski;

4. Zadania o charakterze alternatywnym

W celu wykształcenia umiejętności rozwiązywania konfliktów oraz radzenia sobie z sytuacją agresji i przemocy należy podjąć działa:

- stosowanie metod, form pracy i technik wychowawczych w pracy z uczniami, w celu przeciwdziałania agresji i przestępczości wśród młodzieży,
- dostarczenie uczniom alternatywnych sposobów rozwiązywania konfliktów,
- uczenie umiejętności zachowań tolerancyjnych i empatycznych,
- nauka metod opanowania i przezwyciężania złości i agresji,
- dostarczenie uczniom wiedzy na temat konstruktywnych sposobów rozładowania

- napięć oraz radzenia sobie ze stresem,
- trening asertywności,
- wzmacnianie poczucia własnej wartości poprzez zajęcia wychowawczo-profilaktyczne, wzmacnianie pozytywnych zachowań i postaw,
- nauczanie umiejętności radzenia sobie z destruktywnymi emocjami, egotyzmem,
- wzmacniania poczucia empatii,
- opanowanie technik radzenia sobie z agresją własną i innych,
- ćwiczenie widzenia własnych działań i innych w długiej perspektywie czasowej,
- rozwijanie umiejętności wyrażania i rozpoznawania uczuć i emocji własnych i cudzych,
- kształtowanie umiejętności kontrolowania własnych reakcji emocjonalnych, przewycięzania złości, agresji, lęku, umiejętnego wyrażania ich, nie naruszając granic innych osób,
- pokazanie wzorców osobowych do naśladownictwa.

5. Zadania interwencyjne:

a) Środki zaradcze na poziomie szkoły

- zwiększenie kontroli nad uczniami podczas długich przerw i krótkich międzylekcyjnych,
- przygotowanie ciekawej oferty zajęć wychowawczych i pozalekcyjnych,
- organizowanie ogólnych i indywidualnych spotkań z rodzicami,
- prowadzenie prelekcji dla rodziców, w tym z udziałem specjalistów,
- umożliwienie uczniom, rodzicom oraz nauczycielom możliwości korzystania z pomocy i wsparcia pedagoga specjalnego oraz psychologa szkolnego.
- nawiązanie ścisłej współpracy na linii dom – szkoła,
- psychoedukacja rodziców podczas zebrań,
- angażowanie uczniów do aktywnej pracy w Samorządzie Uczniowskim,
- współpraca z lokalnymi instytucjami,
- reagowanie przez wszystkich pracowników szkoły na każdy przejaw agresji i przemocy,
- udzielanie wsparcia uczniom i nauczycielom przez dyrekcję szkoły.

b) Środki zaradcze na poziomie klasy

- opracowanie i stosowania kontraktu wychowawczego w klasie, norm i zasad funkcjonowania w grupie,
- wyjaśnienie, na czym polegają konsekwencje niewłaściwych zachowań,
- przeprowadzenie badań socjometrycznych klasy w celu wyodrębnienia agresorów i ofiar,
- przeprowadzanie ankiet mających na celu diagnozę sytuacji w zespole, określenie atmosfery wychowawczej i relacji rówieśniczych,
- przeprowadzenie cyklu lekcji wychowawczych zapobiegających agresji i przemocy, cyberprzemocy,
- omówienie z zespołem sytuacji uczniów z Ukrainy, włączenie uczniów w pomoc im w adaptacji do nowych warunków szkolnych,
- organizacja integracyjnych imprez klasowych, w tym wycieczek turystyczno-

krajoznawczych,

- włączanie rodziców do organizacji życia klasy,
- nauka przez współpracę – zorganizowanie pomocy koleżeńskiej,
- tworzenie dobrego klimatu podczas spotkań z rodzicami,
- zapoznanie rodziców z „Dekalogiem dla rodzica i pedagoga” (zał. nr 4).

c) Środki zaradcze na poziomie ucznia

- objęcie indywidualną opieką pedagogiczną agresorów i ofiar,
- rozmowy z rodzicami uczniów, których problem dotyczy, w razie potrzeby w obecności dziecka,
- pomoc ze strony "neutralnych" uczniów,
- pomoc i wsparcie dla rodziców ze strony szkoły,
- fachowa pomoc ze strony pedagoga dla uczniów i rodziców,
- zorganizowanie opieki i wsparcia uczniom z Ukrainy, którzy w związku z przedłużającymi się działaniami wojennymi realizują obowiązek szkolny w Polsce, innym cudzoziemcom,
- organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej poza szkołą (we współpracy z instytucjami wspierającymi funkcję profilaktyczno-wychowawczą).

6. Procedura postępowania na wypadek wystąpienia agresywnych zachowań w szkole:

Cel	Zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego w szkole na wypadek wystąpienia na terenie szkoły zachowań agresywnych tj. agresji fizycznej i agresji słownej ucznia wobec ucznia lub nauczyciela.
Osoby odpowiedzialne i zarządzanie	Procedura postępowania jest uruchamiana przez osobę, która zauważyła przedmiotowe zachowanie lub której je zgłoszono. O stopniu zaawansowania procedury i podejmowanych w niej krokach decyduje: dyrektor szkoły, a w przypadku jego nieobecności jego zastępca. Czynnościami realizowanymi w trakcie procedury kieruje dyrektor, osoba go zastępująca lub osoba przez niego wyznaczona.
Sposób postępowania	Agresja fizyczna <ul style="list-style-type: none">• Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie i wyeliminowanie tego zjawiska. Obowiązkiem każdego pracownika szkoły, który zaobserwował atak agresji fizycznej lub został o nim poinformowany jest przerwanie tego zachowania. Pracownik szkoły powinien w sposób stanowczy i zdecydowany przekazać uczestnikom agresji, że nie wyraża zgody na takie zachowanie. Należy mówić dobitnie, głośno, stanowczo, używać krótkich komunikatów. W razie potrzeby należy zadbać o uniemożliwienie w sposób bezpieczny dalszego kontaktu między uczniami.

- Należy powiadomić pedagoga/psychologa i dyrektora szkoły, powiadomić wychowawcę oraz rodziców (opiekunów prawnych) agresora i ofiary.
- W przypadku zagrożenia życia (stan nieprzytomny) – nauczyciel, pedagog/psycholog lub dyrektor szkoły wzywa natychmiast karetkę pogotowia, nawet bez uzyskania zgody rodziców (opiekunów prawnych).
- Opiekę nad uczniem podczas udzielania pomocy medycznej, ale bez możliwości udzielenia zgody na operację, sprawuje osoba wyznaczona przez dyrektora szkoły.
- Decyzję o dalszym leczeniu dziecka podejmują rodzice (opiekunowie prawni) poszkodowanego.
- Pedagog /psychology szkolny i wychowawcy klas przeprowadzają rozmowy z rodzicami (opiekunami prawnymi) obydwu stron oraz ze sprawcą i ofiarą. Z rozmów sporządzają notatkę.
- ofiary przemocy i sprawcy agresywnych zachowań powinni otrzymać możliwość rozmowy z pedagogiem, psychologiem szkolnym lub specjalistą z poradni psychologiczno-pedagogicznej.
- Pedagog/psycholog szkolny powinien udzielić pomocy terapeutycznej ofierze przemocy, wskazać, jak należy rodzić sobie w kontaktach z innymi. We współpracy z wychowawcą, po konsultacji z rodzicem zaleca odpowiednie wsparcie specjalistyczne poza szkołą.
- W przypadku agresji fizycznej poczucia bezpieczeństwa i wsparcia wymagają również świadkowie ataku. Należy przeprowadzić rozmowę ze świadkami przemocy, wyjaśnić im pojęcie agresji, przypomnieć normy i zasady reagowania na przemoc, ustalić działania w podobnych przypadkach.
- W przypadku wszczynania kolejnych ataków przez agresora, z widocznymi skutkami pobicia - szkoła kieruje sprawę na Policję, do sądu, od postępowania których zależą dalsze losy sprawcy przemocy. Wobec agresora stosuje się konsekwencje przewidziane w statucie i/lub regulaminie szkoły.
- Agresor zostaje objęty nadzorem wychowawcy oraz pedagoga/psychologa szkolnego.

	<p>Agresja słowna</p> <ul style="list-style-type: none"> • Należy bezzwłocznie podjąć działania mające na celu powstrzymanie i wyeliminowanie tego zjawiska • Należy powiadomić wychowawcę klasy. • Wychowawca (pedagog) przeprowadza rozmowę z uczniem mającą na celu wyjaśnienie okoliczności zdarzenia. Rozmowę z ofiarą i agresorem należy przeprowadzić osobno. • Wychowawca przeprowadza rozmowę ze sprawcą i ofiarą w celu ustalenia okoliczności zdarzenia, ustala wraz ze sprawcą formę zadośćuczynienia. • O zaistniałym zdarzeniu należy poinformować rodziców/opiekunów prawnych uczestników zdarzenia. • Pedagog/psycholog szkolny powinien udzielić pomocy terapeutycznej ofierze przemocy, wskazać, jak należy radzić sobie w kontaktach z innymi, • Pedagog/psycholog w porozumieniu z wychowawcą wskazuje rodzicom dalsze formy opieki specjalistycznej (w szkole i poza nią). • W przypadku agresji poczucia bezpieczeństwa i wsparcia wymagają również świadkowie ataku. Należy przeprowadzić rozmowę ze świadkami przemocy, wyjaśnić im pojęcie agresji, przypomnieć normy i zasady reagowania na przemoc, ustalić działania w podobnych przypadkach. • W poważnych przypadkach np. uzyskania informacji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa ściganego na wniosek poszkodowanego powiadamiana jest Policja lub sąd rodzinny. • Wobec ucznia przejawiającego zachowania agresywne stosuje się konsekwencje przewidziane w statucie lub regulaminie szkoły.
<p>Obowiązki pracowników szkoły</p>	<p>Należy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapoznać się z czynnościami realizowanymi w trakcie uruchamiania procedury, • brać udział w treningach i szkoleniach z zakresu stosowania procedury, • mieć zapisane numery telefonów osób odpowiedzialnych za uruchomienie procedury, • znać swoje zadania na wypadek uruchomienia procedury, • szkolić uczniów w zakresie postępowania na wypadek uruchomienia procedury. • stosować się do poleceń osoby zarządzającej sytuacją kryzysową.

7. Procedura postępowania i reagowania na wypadek wystąpienia cyberprzemocy w szkole:

Podstawy prawne uruchomienia procedury	Statut szkoły, Kodeks Karny, Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.
Rodzaj zagrożenia objętego procedurą	Cyberprzemoc – przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych, głównie Internetu oraz telefonów komórkowych. Podstawowe formy zjawiska to nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli. Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie: poczta elektroniczna, czaty, komunikatory, strony internetowe, blogi, media społecznościowe, grupy dyskusyjne, SMS i MMS
SPOSÓB POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU WYSTĄPIENIA ZAGROŻENIA	
Przyjęcie zgłoszenia i ustalenie okoliczności zdarzenia	<p>Przypadek cyberprzemocy może zostać ujawniony przez ofiarę, świadka (np. innego ucznia, nauczyciela, rodzica) lub osobę bliską ofierze (np. rodzice, rodzeństwo, przyjaciele). W każdym przypadku należy ze spokojem wysłuchać osoby zgłaszającej i okazać jej wsparcie. Podziękować za zaufanie i zgłoszenie tej sprawy.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jeśli zgłaszającym jest ofiara cyberprzemocy, podejmując działania przede wszystkim należy okazać wsparcie, z zachowaniem jej podmiotowości i poszanowaniem jej uczuć. Potwierdzić, że ujawnienie przemocy jest dobrą decyzją. Taką rozmowę należy przeprowadzić w miejscu bezpiecznym, zapewniającym ofierze intymność. Nie należy podejmować kroków, które mogłyby prowadzić do powtórnej wiktymizacji, czy wzbudzić podejrzenia sprawcy (np. wywoływać ucznia z lekcji do dyrekcji). • Jeśli osobą zgłaszającą nie jest ofiara, na początku prosimy o opis sytuacji, także z zachowaniem podmiotowości i poszanowaniem uczuć osoby zgłaszającej (np. strach przed byciem „kapusiem”, obawa o własne bezpieczeństwo). <p>W każdej sytuacji w trakcie ustalania okoliczności trzeba ustalić charakter zdarzenia (rozmiar i rangę szkody, jednorazowość/powtarzalność). Realizując procedurę należy unikać działań, które mogłyby wtórnie stygmatyzować ofiarę lub sprawcę, np.: wywoływanie uczniów z lekcji, konfrontowanie ofiary i sprawcy, niewspółmierna kara, wytykanie palcami, etc. Trzeba dokonać oceny, czy zdarzenie wyczerpuje znamiona cyberprzemocy, czy jest np. niezbyt udanym żartem (wtedy trzeba podjąć działania profilaktyczne mające na celu niedopuszczenie do eskalacji tego typu zachowań w stronę cyberprzemocy).</p>

Opis okoliczności, analiza, zabezpieczenie dowodów	Należy zabezpieczyć wszystkie dowody związane z aktem cyberprzemocy (np. zrobić kopię materiałów, zanotować datę i czas otrzymania materiałów, dane nadawcy, adresy stron www, historię połączeń, etc.). W trakcie zbierania materiałów należy zadbać o bezpieczeństwo osób zaangażowanych w problem.
Identyfikacja sprawcy lub sprawców	Identyfikacja sprawcy(ów) często jest możliwa dzięki zebranych materiałom – wynikom rozmów z osobą zgłaszającą, z ofiarą, analizie zebranych materiałów. Ofiara często domyśla się, kto stosuje wobec niego cyberprzemoc. Jeśli ustalenie sprawcy nie jest możliwe, a w ocenie kadry pedagogicznej jest to konieczne, należy skontaktować się z Policją. Bezwzględnie należy zgłosić rozpowszechnianie nagich zdjęć osób poniżej 18 roku życia (art. 202 par. 3 KK)
Aktywności wobec sprawców zdarzenia ze szkoły/spoza szkoły	Gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem szkoły, wychowawca/pedagog / psychology szkolny powinien przeprowadzić z nim rozmowę o jego zachowaniu. Rozmowa taka ma służyć ustaleniu okoliczności zdarzenia, jego wspólnej analizie (w tym np. przyjrzeniu się przyczynom), a także próbie rozwiązania sytuacji konfliktowej (w tym sposobów zadośćuczynienia ofiarom cyberprzemocy).
Aktywności wobec ofiar zdarzenia	W pierwszej kolejności należy udzielić wsparcia ofierze. Musi się ona czuć bezpieczna i „zaopiekowana” przez dorosłych. Na poczucie bezpieczeństwa dziecka wpływa fakt, że wie ono, iż szkoła podejmuje kroki w celu rozwiązania problemu. Podczas rozmowy z uczniem – ofiarą cyberprzemocy – należy zapewnić go, że nie jest winny zaistniałej sytuacji oraz że nikt nie ma prawa zachowywać się w ten sposób wobec niego, a także podkreślić, że dobrze zrobił ujawniając sytuację. Należy okazać zrozumienie dla jego uczuć, w tym trudności z ujawnieniem okoliczności wydarzenia, strachu, wstydu. Trzeba podkreślić, że szkoła nie toleruje przemocy i że zostaną podjęte odpowiednie procedury interwencyjne. Należy poinformować ucznia o krokach, jakie może podjąć szkoła i sposobach, w jaki może zapewnić mu bezpieczeństwo. Pomoc ofierze nie może kończyć się w momencie zakończenia procedury. Warto monitorować sytuację, „czuwać” nad jej bezpieczeństwem, np. zwracać uwagę czy nie są podejmowane wobec niej dalsze działania przemocowe, obserwować, jak sobie radzi w grupie po ujawnionym incydencie cyberprzemocy. W działania wobec ofiary należy także włączyć rodziców/opiekunów ofiary – trzeba na bieżąco ich informować o sytuacji, pamiętając przy tym o podmiotowym traktowaniu dziecka – mówiąc mu o tym i starając się uzyskać jego akceptację dla udziału rodziców. Jeśli dziecko nie wyraża zgody, należy omówić z nim jego obawy, a jeśli to nie pomaga powołać się na obowiązujące nas zasady i przekazać informację rodzicom. W trakcie rozmowy z dzieckiem i/lub jego rodzicami/opiekunami, jeśli jest to wskazane, można zaproponować pomoc specjalisty (np. psychologa, psychiatry, specjalisty ds. uzależnień, innej osoby) oraz przekazać informację o możliwości zgłoszenia sprawy Policji.

Aktywności wobec świadków	Należy zadbać o bezpieczeństwo świadków zdarzenia, zwłaszcza, jeśli byli oni osobami ujawniającymi cyberprzemoc. W trakcie rozmowy ze świadkami należy okazać zrozumienie i empatię dla ich uczuć – obawy przed przypięciem łatki „donosiciela”, strachu przed staniem się kolejną ofiarą sprawcy itp.
Współpraca z Policją i sądami rodzinnymi	Samo wystąpienie zjawiska cyberprzemocy nie jest jednoznaczne z koniecznością zaangażowania Policji i sądu rodzinnego – procedura powinna umożliwiać rozwiązanie sytuacji problemowej na poziomie pracy wychowawczej szkoły. Szkoła powinna powiadomić odpowiednie służby (np. sąd rodzinny), gdy wykorzysta wszystkie dostępne jej środki wychowawcze (rozmowa z rodzicami, konsekwencje ze statutu i/lub regulaminu wobec ucznia) i interwencje pedagogiczne, a ich zastosowanie nie przynosi pożądaných rezultatów (np. nie ma zmian postawy ucznia). Kontakt z Policją wymagają wszelkie sytuacje, w których zostało naruszone prawo (np. groźby karalne, świadome publikowanie nielegalnych treści, rozpowszechnianie nagich zdjęć z udziałem małoletnich). Za zgłoszenie odpowiada dyrektor szkoły.
Współpraca z dostawcami Internetu i operatorami telekomunikacyjnymi	Kontakt z dostawcą usługi może być wskazany w celu usunięcia z sieci kompromitujących lub krzywdzących materiałów. Do podjęcia takiego działania stymuluje administratora serwisu art. 14 Ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. z 2019 r. poz. 123).

8. Działania profilaktyczne:

- a) Warsztaty dla uczniów
 - regularne przeprowadzanie warsztatów i zajęć edukacyjnych na temat przeciwdziałania przemocy, technik radzenia sobie z konfliktami oraz komunikacji bez agresji.
- b) Szkolenia dla nauczycieli:
 - systematyczne szkolenia z zakresu rozpoznawania i przeciwdziałania agresji oraz efektywnej interwencji w sytuacjach kryzysowych.

9. Ewaluacja programu:

W celu sprawdzenia, czy wytyczone w programie cele zostały osiągnięte realizacja programu zostanie poddana ewaluacji poprzez:

- i. przeprowadzenie ankiet i wywiadów wśród uczniów, rodziców i nauczycieli,
- ii. obserwację zachowań uczniów, ich reakcji, postaw społecznych oraz stopnia zainteresowania zajęciami
- iii. analizę wyników klasyfikacji śródrocznej i rocznej.

ZAŁĄCZNIKI:

Załącznik nr 1

Propozycje zasad pracy na lekcjach, które można uwzględnić w kontrakcie z klasą.

(niektóre dotyczą wyłącznie pracy na lekcjach wychowawczych)

1. Obecność na zajęciach jest obowiązkowa.
2. Zaangażowanie się w zadania jest uzależnione od stopnia gotowości ucznia.
3. Każdy ma prawo do wyrażania własnego zdania na podejmowany w czasie zajęć temat.
4. Jedna osoba mówi – reszta słucha, nie przerywa wypowiedzi.
5. Zwracamy się do siebie tylko po imieniu, nie stosujemy przezwisk.
6. Nie oceniamy wypowiedzi koleżanki/kolegi.
7. Mówimy tylko w swoim imieniu.
8. Nie rozpowszechniamy plotek.
9. Nie obrażamy się i nie urażamy uczuć i godności innych, nie ośmieszamy się nawzajem.
10. Mówimy o konkretnym zachowaniu, a nie o osobie.
11. Każdy ma prawo powiedzieć: STOP, gdy czuje, że jakieś pytania naruszają jego intymność.
12. Nie mówimy o osobach nieobecnych na zajęciach.
13. Używamy przyzwoitych słów.
14. Szanujemy cudzą własność.
15. Na bieżąco wyjaśniamy sytuacje konfliktowe.
16. Nie obiecujemy rzeczy niemożliwych.
17. Pomagamy sobie nawzajem.
18. Odpowiadamy za swoje słowa i czyny.
19. Odzywamy się do siebie z szacunkiem.
20. Przyznajemy się do błędów.
21. Nie przerywamy sobie.
22. Zachowujemy ciszę, nie mówimy naraz.
23. Wspólnie rozwiązujemy problemy.

24. Pokojowo rozwiązujemy konflikty.
25. Kontrolujemy swój gniew.
26. Pamiętamy, że agresja nie jest sposobem rozwiązywania konfliktu i osiągnięcia celu.
27. Nie wstydzimy się prosić o pomoc.
28. Jesteśmy szczerzy.
29. Zgłaszamy wszelkie agresywne zachowania wychowawcy lub pedagogowi.
30. Nie jesteśmy obojętni na krzywdę innych, na agresję wobec innych.
31. Nie boimy się.
32. Wspólnie podejmujemy działania na rzecz przeciwdziałania agresji.
33. Wykonujemy polecenia nauczyciela.
34. Nie chodzimy po klasie.
35. Nie przeszkadzamy nauczycielom w prowadzeniu lekcji.

Załącznik nr 2

System interwencji

1. W sytuacjach, gdy uczniowie są ze sobą w konflikcie, ale są to osoby o podobnej sile psychicznej lub fizycznej wystarczą tylko mediacje, podczas których nauczyciel pełni rolę mediatora.
2. W sytuacji kiedy mamy do czynienia z przemocą główna, metodą postępowania powinna być interwencja, polegająca przede wszystkim na powstrzymaniu sprawcy przed użyciem przemocy, ochronie ofiary, pomocy sprawcy w wyjściu z negatywnej roli.
3. Podczas interwencji z każdym dzieckiem działamy osobno, nie przeprowadza się wspólnych rozmów sprawców i ofiar.
4. Pomoc w zaprzestaniu pełnienia negatywnej roli i wypracowaniu konstruktywnych sposobów funkcjonowania poprzez dowartościowanie ucznia, wykorzystania mocnych stron dla dobra innych, rozwijanie talentów, organizowanie zajęć psychoedukacyjnych, angażowanie ucznia w życie klasy.

Załącznik nr 3

Najczęstsze formy oddziaływania na skrzywdzone dziecko:

- uświadomienie jego praw do nietykalności osobistej i nienaruszenia godności,
- informacje o instytucjach zobowiązanych do świadczenia pomocy ofiarom przemocy,
- uświadomienie znaczenia i sensu korzystania z różnych form pomocy terapeutycznej,
- motywowanie do podjęcia działań we własnej obronie,
- wskazanie sposobów i zachęta do pokonania lęku, wstydu i poczucia winy w zaistniałej sytuacji,
- wytłumaczenie mechanizmów powstawania przemocy, jej objawów i skutków,
- w indywidualnych przypadkach podjęcie interwencji w celu doraźnej pomocy osobie zainteresowanej.
- możliwość uzyskania pomocy od różnych organizacji, stowarzyszeń, fundacji pozarządowych funkcjonujących na danym terenie,

Załącznik nr 4

Dekalog dla rodzica i pedagoga:

1. Nie upokarzaj dziecka, bo ono, tak jak ty, ma silne poczucie swojej godności.
2. Staraj się nie stosować takich metod, których sam w dzieciństwie nie akceptowałeś.
3. Pozwalaj dziecku dokonywać wyboru najczęściej, jak możesz.
4. Jeżeli zachowałeś się wobec dziecka niewłaściwie, przeproś je i wytłumacz sytuację. Nie bój się utraty autorytetu, dziecko i tak wie, kiedy popełniasz błędy.
5. Nigdy nie mów źle o dziecku, w szczególności w obecności innych osób.
6. Nie mów „Zrobisz to, bo ja tak chcę” – jeżeli musisz czegoś zabronić, zawsze to uzasadnij.
7. Jeśli wydajesz polecenia dziecku, staraj się nie stać nad nim i mówić z pozycji swego autorytetu.
8. Nie musisz być za wszelką cenę konsekwentny, nie musisz być w zgodzie z innym dorosłym przeciwko dziecku, jeżeli wiesz, że on nie miał racji.